

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző:

Rástor Mihály

Cím:

A ötvenéves transzformá-

tor

Forrás:

Magyar Hírlap

Bp. est

(Hely)

1935 III. 10

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

T

621.32

Hely

Idő

"1935"

Személy

Helyszám

Az ötvenéves transzformátor

A transzformátor olyan készülék, mely a ságra szállítani. De a hozzáértőknek nem nagyfeszültségű, kiserősségű elektromos áramot kisfeszültségűvé és nagy áramerősségűvé alakítja át. Jelentősége abban áll, hogy ezt az átalakított áramot kis átmérőjű, tehát olcsó vezetéken szállítja az elektromos telepről a villanyfogyasztóhoz. A budapesti Váci-úti elektromos telepen például 3000 voltos áramot gyártanak, a villamoslámpák azonban többnyire 105 voltos áramot fogyasztanak. A transzformátor tehát a 3000 voltos váltakozó áramot kis energia-vesztéssel olyan áramra alakítja át, mely a villanylámpáknak legjobban megfelel.

Egy patikus, egy folyam- mérnök és egy gőzgép- szerkesztő

Igy, rövid néhány mondatba beleszorítva, a transzformátor lényege nekünk, laikusoknak továbbra is megmarad misztikumnak, melyről nehéz elhinni, hogy csak ötven esztendő és hogy öt évtized alatt jóformán átalakította az egész elektrotechnikát, mert megoldotta azt a problémát, hogy villamos energiát miképpen lehet olcsón nagy távol-

kell bővebben magyarázni, hogy mi a transzformátor. Viszont a laikust talán mégis jobban érdekli, hogy ezt a nagyszerű találmányt három fiatal mérnök, a Ganz-gyár mérnökei eszelték ki ötven évvel ezelőtt, s találmányukkal világszerte ismerette és megbecsültette a magyar elektromos ipart.

Ez a három mérnök: *Zipernowsky* Károly, *Déri* Miksa és *Bláthy* Ottó Titusz. Mind a három a technika más-más területéről indult el, hogy aztán az elektrotechnikánál kössön ki. A korán elhunyt és nagyon tehetséges *Déri* Miksa folyammérnök volt, *Bláthy* Ottó gőzgép-szerkesztő, *Zipernowsky* Károly pedig már egy-két esztendő óta patikus, mikor eszébe jut, hogy mégis csak a gépészmérnöki pályára adja magát. Mindössze 25 éves, mikor 1878-ban belép a Ganz-gyárba. *Mechwart* András, aki világhírűvé tette a gyárat, — a Kaesa uca 18. számú házában bérelt egy udvari helyiséget; ide állította be a fiatal mérnököt s rábízta, hogy próbáljon elkészíteni egy dinamógépet. Ebben a kaesaucpai műhelyben születnek az első magyar dinamók és az első magyar izzólámpák, melyekkel

a Ganz-gyárat világítják. Ez volt Magyarországon az első villamos világítás. De még ugyanabban az esztendőben Szegeden is kipróbálják az árvízkatasztrófa után épülő körgát építésénél a villamos izzólámpát. 1879 telén a budapesti városligeti jégpályát is izzólámpával világítják; 1881-ben pedig a Brenner-kávéházat, mely ott volt, ahol most a Carlton-szálló. Még ugyanazon esztendőben a párizsi világkiállítás mutatta be Edison az első izzólámpát. A következő esztendőben aztán már 200 izzólámpával világítják a pesti Nemzeti Színházat és a londoni Savoy-színházat. Ez volt Európában az első izzólámpavilágítás.

1883-ban új mérnök kerül a Ganz-gyárba. Mindössze 23 éves és gőzgépszerkesztő és *Bláthy* Ottó Titusz a neve. Ez a fiatal ember másik két társával: *Zipernowskyval* és *Déri* vel egy év múlva felfedezi a váltóáram-technika terén korszakos találmányát, a transzformátort, mely a villamos energiának olyan sokoldalú és nagyarányú felhasználását tette lehetővé, hogy — azt lehet mondani — ez a találmány tulajdonképpen átalakította az egész villamos-ipart. A találmányt most ötven éve szabadalmazták s néhány hónap múlva bemutatták a világnak a budapesti országos iparkiállításán.

A villamos energia diadalútja

Az erősáramú elektrotechnika csecsemőkorát élte még akkoriban. Kísérletezésekkel,

próbálgatásokkal, tapogatódzásokkal bibelődtek a technikusok és akkor bizony még csak álomnak tetszett, hogy rövidesen meghódítja a világot a villanyáram és hogy vékony drótokon keresztül óriási messzeségekre fogják szállítani a sokszázezer lóerőt reprezentáló elektromos energiát. Ma, amikor mammutgépeket és hatalmas mozdonyokat hajt az elektromos áram; fűt és világít; ma bizony nagyon nehéz elhinni, hogy az elektrotechnika ötven esztendő alatt tette meg azt a szédületes utat, amit megtett és kedves dolog, hogy *Bláthy* Ottó Titusz, aki 24 éves korában két társával megkonstruálta a transzformátort és áramelosztó szisztémájával, meg egyéb érdekes és nagyszabású találmányával segített megteremteni a magyar elektrotechnikát: nap-nap után még mos is ott ül a Ganz-gyár laboratóriumában. Másik két felfedező-társa már korábban itthagya, elment. De *Bláthy*, ez az öregúr, aki ősszel lesz 75 esztendő, ma is tervezgeti a mammut-generátorokat, és dolgozik a régi találmányok modernizálásán. A luzerni, a római, a tivolii, a livornói, a torinói, trevisoi, palermói, anconai, Délamerikában a montevideoi, buenos-airesi; Ausztráliában a melbournei; továbbá a marienbadi, bécsi és budapesti villamostelepek mind-mind *Bláthy* Ottó Titusz rendszere alapján épültek fel és *Bláthy* volt az, aki szinte gyermekfejjel megkonstruálta az első watt-óra számlálógépet. A haja és szakála közben megöszül; bozontos hajusza megfehéredett, de a lelke és energiája most is friss; szelíd nézésű szeme elevenen ragyog át a pápaszem

üvegén. Aki látja ezt a törékeny testű, végtelenül szerény, szeretetreméltó öregurat, nehezen hiszi el, hogy ez az öregúr hatalmas vilamos erőknél parancsol: megfélekez, büncsekbe veri és munkára kényszeríti a nagyfeszültségű villamos energiákat. Nehéz elhinni, hogy ezek a hatalmas erők, melyek gyorsjárású mammutgépeket hajtanak, víz-eséseket kormányoznak, és világvárosokat világítanak; ezek a hatalmas erők gyerek módjára engedelmessé válnak neki.

Bláthy Ottó Titusznak szórakozás a munka; kedvelés a dolog. Őt nemcsak a gépek és az elektromos energiák érdeklik; őt érdekli és szórakoztatja minden, Nagyon érdekes például, hogy mikor pihenni akar, sakk-problémákon tör a fejét, és a *Viel-ügige Schach-aufgabe* című, Lipszében megjelent könyvében a sakkfeladványok terén is egészen új és előtte alig sejtett példáit mutatja be. Az öregúr ezekre a sakk-kombinációkra csaknem olyan büszke, mint a transzformátorára, vagy a watt-óra mérőkészülékére. Egyébként ő maga — nem sakkozik; őt csak a kombinációk érdeklik.

— A játék a sakk prózája! — mondja *Bláthy* — a problémák és a kombinációk kidolgozása: az a poézis.

Bláthy kutyái

Bizonyára példátlan szerénysége az oka, hogy a nagy publikum alig ismeri a nevét ennek a mi Edisonunknak. Pedig a világon ma már nincsen valamirevaló elektrotechnikus, ki ne ismerné a *Bláthy* nevet és *Bláthy Ottó* találmányait. Még a hivatalos, sőt a tudományos körök is csak nehezen eszméltek rá, hogy mekkora kohinoorja ez a kis ember a magyar kultúrának. 1917-ben a bécsi műegyetem tiszteletbeli doktorrá avatta *Bláthy*-t. Az öregúr nagyon örült ennek a kitüntetésnek. A bécsiek után aztán — kissé elkésve, — a budapesti műegyetem is megemberelte magát és *Bláthy Ottó* Titusz díszdoktora lett a József-műegyetemnek is.

Apró intrikák, hiúságos dolgok sohse bántották ezt a nagy magyar feltalálót, ki még néhány esztendővel ezelőtt is a kutyáival szórakozott az alatt, míg mások kitüntetések után futkostak. Híresek voltak *Bláthy* kutyái. A fogaskerekű állomásával szemben volt a villája. Nagyszerű angolpark, valóságos

dzsungel ölelte körül ezt a titokzatos villát, melynek környékét egész farka hatalmas bernáthegyi kutya ugatása tette hangossá és félelmissé. 1896-ban, a millenáris kiállítás idején a hét darab leghatalmasabb *Bláthy*-kutya szintén részt vett a kutyakiállításon. Ezek a kutyák feltűntek a királynak is, mert Ferenc József szerette a kutyákat. Ezeknek a bernáthegyi kutyáknak köszönheti *Bláthy*, hogy a felséges úr tudomást vett *Bláthy*ról. Borjúnagyságú állatok voltak *Bláthy* kutyái, és a király nagyon megsodálta őket.

— Ezek a *Bláthy*-kutyák! — magyarázta a királynak a kiállítás vezetője, *Bláthy Ottó* menten odavezették a Felsőség elé.

— Ezek az ön kutyái?! — kérdezte katonás hangon a király. — Nagyon örülök. Már régebben hallottam híreket.

Bláthy meghajolt.

— Nemde ön kutyatenyésztő?! — kérdezte patogó hangon a Felsőség.

— Igenis Felsőség — mondotta elfogódottan *Bláthy* — kutyatenyésztő vagyok és — elektromérnök, a Ganz-gyár igazgatója...

— Nagyon szép! Nagyon szép kutyák! Nagyon meg vagyok elégedve a gyönyörű tejesítménnyel! Nagyon örülök! — mondta jókedvűen a király. Aztán összezsápta sarkantyúit és avval a híres „ruganyos léptekkel”, amelyekről azóta is annyit írtak: kíséretével együtt elvonult.

Bláthy Ottó Titusz pedig ottmaradt a kutyáival együtt és hosszasan nézett a nagyúr és fényes kísérete után. Meg volt illetődve. Az jutott eszébe, hogy milyen furcsa, hogy a király csak most hallja először a nevét, kit, mint elektromérnököt, a világ minden tájékán ismernek már a technikusok. Milyen szerencse, hogy épp kéznél voltak ezek a nagy kutyák, melyeknek protekciója hozzásegítette, hogy a Felsőség magas figyelmére méltassa. Mint kutyatenyésztő nagyon büszke volt, de mint elektrotechnikus mérnök — mi tagadás benne — egy kissé restellette magát.

Pásztor Mihály